

Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani, volum îngrijit de IONEL CÂNDEA, VALERIU SÎRBU, MARIAN NEAGU, Editura Istros, Brăila, 2004, 800 p.

La începutul lunii octombrie a anului 2004, Muzeul Dunării de Jos din Călărași a organizat o sesiune științifică închinată arheologului Petre Diaconu, care împlinea în acele zile 80 de ani. Cu acest prilej i s-a dedicat o expoziție legată de rolul său în cercetarea regiunii Dunării de Jos, s-a vizitat situl vieții sale, cetatea bizantină de pe insula Păcuilui lui Soare, s-au prezentat felicitări, saluturi, amintiri și, desigur, comunicări științifice. Petre Diaconu nu este numai unul dintre importanții arheologi români, prolific și multicolor prin diversitatea subiectelor abordate de-a lungul carierei sale, dar este și un strălucit „arheolog bulgar”, nu numai prin originea sa, fiind născut în preajma Silistrei dintr-un tată român și o mamă bulgăroaică, ci, mai ales, prin preocupările sale științifice, care l-au condus adesea spre polemici mai mult sau mai puțin cordiale cu confracții săi în ale istoriei și arheologiei dunărene. În aceste condiții, sesiunea din octombrie 2004 a avut și o importantă componentă bulgară, atât prin participarea efectivă a unui grup numeros de arheologi din țara vecină și prietenă, cât și prin vizita făcută chiar de ziua oficială de naștere a lui Petre Diaconu în orașul copilăriei și adolescenței sale, Silistra.

O parte dintre contribuțiile științifice prezentate atunci, precum și altele, aparținând unor cercetători care nu au putut participa la sesiune, dar care au ținut să-și prezinte omagiul prin scris, se regăsesc în volumul intitulat *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani*, care a văzut lumina tiparului în luna decembrie a anului trecut, prin eforturile reunite, materiale și, mai ales, de suflet, ale muzeelor din Brăila și Călărași.

După un inspirat *Cuvânt înainte* aparținând episcopului Dunării de Jos, Casian Crăciun, despre *Diaconia fără preget a domnului Diaconu în slujba arheologiei românești*, și o mișcătoare serisoare reprodusă în manuscris, adresată lui Petre Diaconu la aniversare de către prietenul

său de o viață, Petre Năsturel, cele 800 de pagini ale tomului apărut la Editura Istros din Brăila reunesc 52 de contribuții, redactate în limbile română, franceză, engleză, germană și italiană, grupate în cinci secțiuni: *Testimonia, Preistorie și arheologie, Byzantina, Medievalia și Varia*.

Dacă secțiunea *Testimonia* cuprinde, în mod evident, mărturiile de suflet ale unora dintre elevii și colaboratorii domnului Petre Diaconu (Mihai Irimia, Valeriu Sîrbu, Ionel Căndea, Marian Neagu, Nicolae Conovici) despre profesorul și părintele lor spiritual legate, inevitabil, de situl arheologic al cărui senior este, cetatea bizantină de pe insula dunăreană Păcuilui lui Soare, din pricina amândurora apărând o boală nouă și, se pare, incurabilă, *păcuita*, secțiunile conținând contribuții științifice relevă preocupările științifice predilecte ale autorilor lor, dar, în multe cazuri, și preocuparea, atentă și chiar afectuoasă, de a atinge, într-un fel sau altul, parte din subiectele arheologice și istorice, nu puține, care l-au preocupat, de-a lungul anilor, pe cel căruia i se închină volumul.

Din secțiunea *Preistorie*, multe contribuții se referă la situri neolitice dobrogene (VI. Slavchev, *The features of cultural development of modern southern Dobruđa during the first half of the 5000 BC (According to the pottery of the tell Golemiya Ostrov near the village Durankulak*, p. 25-34); Silvia Marinescu, Valentina Voinea, *Ace de păr descoperite în tell-ul de la Atmăgeaua Tătărăscă* (p. 35-40); C. Micu, *Observații privind industria materiilor dure animale în așezarea neolitică de la Isaccea, punctul „Suhai”, jud. Tulcea* (p. 41-75); Al. Morintz, *Some remarks about the connection between housemodels and real houses in Romanian Neolithic* (p. 77-96) sau situate pe malul muntean al Dunării (M. Neagu, S. Pandrea, *Observații preliminare cu privire la așezarea neolitică de la Grădiștea Coslogeni, jud. Călărași* (p. 3-24), amintindu-ne într-un fel de începuturile activității arheologice a lui

Petre Diaconu la Cernavoda, alături de regretatul S. Morintz. Volumul mai conține considerații privind reprezentări acvatice în preistorie (C. Schuster, *Fische und Wasservogel im Gebiet der unteren Donau. Einige Erwägungen*, p.111-130), privind situri și probleme arheologice ale epocii bronzului (G. Jugănar, S. Ailincăi, Alexandra Țârlea, *Noi considerații privind fibulele descoperite în aria culturii Babadag*, p. 131-137) și fierului (D. Măndescu, *Necropola de la Curtea de Argeș – „Rodovanu”*. *Noi precizări privind inventarul funerar*, p. 139-174; V. Sîrbu, *Observații privind incinta sacră dacică de la Pietroasa Mică – Gruiu Dării, com. Pietroasele, județul Buzău*, p. 183-214), prezentarea în evoluție istorică a sitului de la Brăilița (S. Pandrea, Mirela Vernescu, Niculina Dinu, *Așezarea de la Brăilița în preistorie și antichitate. Note arheologice*, p. 97-109), un studiu numismatic privind sec. V-I a.Chr. (Gabriel Talmațchi, *Aspecte privind circulația monedelor în spațiul extracarpatic dintre Dunăre și Nistru emise de coloniile grecești vest-dobrogene*, p. 175-182), un dosar al evidenței arheologice pentru orașul Marcianopolis în epoca preromană (Al. Minchev, *Marcianopolis before the Romans: some data about earlier settlements at the site*, p. 215-235), precum și o contribuție epigrafică referitoare la Durostorum (C. C. Petolescu, *O inscripție din patrimoniul Muzeului din Călărași*, p. 237-246).

Secțiunea *Byzantina* reunește, așa cum era de așteptat, contribuții științifice, arheologice, numismatice și istorice, încadrabile epocilor romano-bizantină și bizantină și implicit, foarte apropiate persoanei, personalității și preocupărilor domnului Diaconu. Astfel, pornind de la un fapt arheologic oarecum anecdotic, descoperirea într-unul din siturile de început de carieră ale domnului Diaconu, Capidava, a ulciorului ce-i poartă incizat cu litere grecești numele de botez, Al. Barnea realizează o documentată și critică trecere în revistă pe bază epigrafică și sfragistică a evidențelor numelui *Petre în Scythia Minor* (p. 419-423).

Dintre contribuțiile cu referire directă la preocupări științifice ale celui omagiat, le amintim pe cele care tratează: chestiuni controversate de geografie istorică, precum problema localizării fortificației Sf. Chiril amintită de Procopius din Caesarea (G. Atanasov,

De nouveau sur la localisation de la forteresse bas-byzantine St. Cyril en Scythie Mineure, p. 405-417) sau a Onglos-ului protobulgar (R. Rachev, *Quelques remarques sur l'Onglos*, p. 277-282); reanalizarea din perspectivă romană sau romano-bizantină a originilor cetății Turnu (Gh. I. Cantacuzino, *Probleme arheologice privind cea mai veche etapă de construcție a cetății Turnu*, p. 589-600); puncte de vedere asupra unor realități politice controversate (Oana Damian, *Despre prezența politică bizantină la Dunărea de Jos în secolele VII-X*, p. 283-318); o serie de artefacte ale epocii romano-bizantine și bizantine din Dobrogea și problemele de interpretare pe care le ridică – anumite tipuri de cataramă (Alexandru Madgearu, *O cataramă de tip Păpa descoperită în fortificația romano-bizantină Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea*, p. 343-355), o serie de medalioane de plumb (Stela Doncheva, *The lead medallions – Amulets or elements of decoration (About some new finds from Bulgaria*, p. 375-403), reinterpretarea anumitor mărci de olar (Cristina Paraschiv-Talmațchi, *Scurtă privire asupra unui tip de marcă de olar: roata cu patru spițe*, p. 437-443); prezentarea unei chei pentru descifrarea runelor de la Murfatlar (P. Georgiev, *L'écriture runiforme de Murfatlar. Une expérience de lire et de commenter*, p. 425-436); reinterpretarea unor izvoare literare bizantine (P. Ș. Năsturel, *Axiopolis sous les Comnènes. Une relecture de Kinnamos (III 3)*, p. 521-534); analiza problematicei ridicate de ultimii migratori, pecenegii și cumanii, cărora Petre Diaconu le-a dedicat o teză de doctorat și două volume monografice (A. Ioniță, *Morminte de călăreți la nordul Dunării de Jos în sec. X-XIII*, p. 461-488; S. Oța, *Populații nomade de stepă din Banat (secolele XI-XIV). Pecenegii și cumanii*, p. 489-520); realități legate de prezența italo-germanică la Dunărea de Jos (O. Cristea, *Supremația maritimă în a doua jumătate a sec. al XIII-lea: un punct de vedere venețian*, p. 557-574 ori R. Șt. Vergatti, *Din viața cotidiană a orașelor porturi dobrogene în secolele al XIII-lea și al XIV-lea*, p. 575-586), amintindu-ne numeroasele contribuții și controverse privind localizarea Vicinei, inclusiv la Păcuil lui Soare, chiar dacă evoluția realităților urbane, de exemplu, este tratată de pe pozițiile unui istoric care ignoră sau minimalizează rezultatele cercetărilor arheologice; analize numismatice îmbrățișând un spectru larg, de la monedele de

plumb (Gh. Mănuclu Adameșteanu, Ingrid Poll, *Monede de plumb din epoca bizantină (secolele V-VI și XI-XII) aflate în colecțiile din România*, p. 249-275) la piesele monetare anonime turnate din sec. X-XI (Valeri Yotov, *Nouvelles données sur les imitations des folles anonymes coullées de la fin du Xe – commencement du XIe s.*, p. 445-460) și la propunerea de localizare a unui atelier al Hoardei de Aur la Păcuilul lui Soare (E. Oberländer Târnoveanu, *Un atelier monétaire de la Horde d'Or au sud de la Dobroudja à la fin du XIII siècle et son importance historique*, p. 535-555) sau, pur și simplu, prezentarea unor fapte arheologice din situri încadrabile epocii de mijloc a Imperiului bizantin (A. Stănică, *Câteva aspecte privind așezarea medio-bizantină de la Ostrov – Piatra Frecăței (Beroe), jud. Tulcea*, p. 357-373).

Secțiunea *Medievalia* reunește o meditație asupra conceptului de unitate europeană în evul mediu (V. Ciocîltan, *Vorstellung und Wirklichkeit: die Einheit Europas im Spätmittelalter (1396-1453)*, p. 609-611), contribuții de toponimie istorică (Anca Popescu, *Giurgiu-San Giorgio-Yerköğü*, p. 601-607), referitoare la istoria politică și economică a bazinului Mării Negre (Alina Minghiraș-Robin, *Du nouveau sur l'affaire du château de Lerici et les frères Senarega*, p. 613-623; Șt. Andreescu, *Date noi despre „Teodorcha de Telicha”*, p. 625-634), privind începuturile unor orașe medievale (Anca Păunescu, *Despre începuturile orașului de Floci*, p. 641-650), date referitoare la habitatul rural în vremea lui Mihai Viteazul (Emilia Corbu, *Satele ialomițene în timpul lui Mihai Viteazul*, p. 675-683), analize asupra documentelor literare slavo-române (C. Nicolae Apetrei, *Observații pe marginea conotațiilor economice și sociale ale termenilor „sirac” și „sromah” în documentele slavo-române redactate în secolele XV-XVI în Țara Românească*, p. 651-662; C. Luca, *Note sull'attività missionaria del domenicano Giovanni Giuliani da Lucca*, p. 685-692), contribuții numismatice (S. Langu, *Considerații asupra tezaurilor încheiate în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*, p. 635-639; I. Căndea, *Considerații pe marginea tezaurului de podoabe și monede din argint descoperit la Batogu, județul Brăila (sfârșitul secolului al XVI-lea)*, p. 663-673; A. Vilcu, *Un fragment de tezaur monetar din secolul al XVIII-lea descoperit în județul Ialomița*, p. 693-699).

Cei preocupați de istoria modernă și contemporană pot găsi puncte de vedere interesante asupra unor subiecte foarte diverse: Comisia internațională a Dunării (C. Ardeleanu, *Contribuția reprezentanților englezi la consolidarea comisiei europene a Dunării în primii ani de existență ai instituției internaționale cu sediul la Galați (1856-1861)*, p. 733-756) sau spiritul francez și românii (M. Ghiță, *A existat un „model românesc” de asimilare a ideilor revoluționare franceze?*, p. 703-731); M. S. Rădulescu, *Nicole Iorga à la Sorbonne*, p. 757-784).

Volumul se încheie, parcă propunându-și să amintească cititorilor săi că este dedicat unui arheolog, cu prezentarea punctelor de vedere ale Irinei Oberländer Târnoveanu într-un domeniu de mare actualitate (*Evidența patrimoniului arheologic în Europa: proiecte, preocupări, tendințe*, p. 785-800).

Nu ne-am propus decât trecerea în revistă a contribuțiilor științifice conținute de acest volum, mai ales în măsura în care ele se constituie într-un „exercițiu de admirație”. Volumul în ansamblu este dens, divers, încheșat, editat în condiții grafice bune, constituind materializarea rapidă prin publicare a unei manifestări științifice. Cele câteva neajunsuri, constând în intitularea unei secțiuni *Preistorie și arheologie*, când poate ar fi fost mai potrivit titlul de *Preistorie și arheologie preromană*, secțiunea *Byzantina* conținând de asemenea numeroase contribuții arheologice, încadrarea nu totdeauna potrivită a unor articole în secțiunile menționate (de pildă, cazul necropolei de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de la Lunca inclus în *Byzantina* (C. Croitoru, *Câteva precizări în legătură cu piesele de port și podoabă din inventarul mormintelor de la Lunca, județul Galați*, p. 319-342), neintervenția asupra transcrierii unor nume de persoane și de locuri prezente în articolele colegilor noștri bulgari, lipsa de unitate a volumului din punctul de vedere al normelor redacționale, determinată de marea libertate acordată autorilor de către cei care au îngrijit volumul, libertate cauzată probabil și de timpul foarte scurt în care s-a operat prelucrarea manuscriselor trimise spre publicare, o oarecare lipsă de rigoare în ordonarea materialelor în economia volumului,

nu impietează asupra calităților acestei lucrări care, prin conținutul științific, se poate adresa deopotrivă preistoricienilor, arheologilor și epigrafiștilor romaniști, arheologilor și istoricilor epocii bizantine, medievistilor, numismaților, istoricilor preocupați de epocile modernă și

contemporană, iar prin încărcătura emoțională aduce un omagiu unui om aparținând prin origini și preocupări unui spațiu pe care îl numim, atât în sens larg, cât și restrâns, al Dunării de Jos.

Oana Damian

JOSIP V. KOBAL, *Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine)*. PBF, XX/4, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2000, 120 p. și 114 pl.

În volumul lui J. Kobal (mai departe JK) sunt prezentate și actualizate depozitele epocii bronzului din Ucraina transcarpatică. Pentru ilustrarea pieselor s-au folosit, în cea mai mare parte, desene noi, doar în cazul descoperirilor pierdute sau care nu au mai putut fi identificate s-au utilizat desene din arhive (care nu sunt considerate publicații) sau din literatură (p. V, Cuvânt înainte). Este de remarcat faptul că lucrarea închide o lacună de cercetare în zona de nord a Bazinului Carpatic, o bună parte a descoperirilor deja publicate fiind fie incomplete, fie greu accesibile.

Ușor diferit față de standardul PBF, după Introducere (cu subcapitolele: Metodologie și terminologie, Situația geografică și mediul natural, Istoria cercetării, Interpretarea depozitelor transcarpatice, Cronologie și apartenență culturală) urmează o discuție a materialului structurat tipologic. Catalogul propriu-zis, în general baza volumelor PBF, este succedat de un apendice care conține lista depozitelor, organizată după tipurile definite, de indicii obișnuiți (prescurtări, bibliografie, muzee și colecții, prescurtări ale locurilor de descoperire, indice de localități) și de planșe.

Catalogul și ilustrația rămân partea de referință a lucrării, meritul lui JK fiind de a fi depășit, în mod evident, informația prezentă la Bernjakovič. Rămân de adăugat în viitor date privind greutatea pieselor, ceea ce este o lipsă generală a volumelor PBF. Sunt necesare câteva observații privind capitolele menționate. Trebuie remarcat, însă, faptul că manuscrisul a fost încheiat în anul 1990, iar literatura ulterioară a putut fi doar parțial utilizată (p. V, Cuvânt înainte). Din cuvintele de mulțumire adresate în

Cuvânt înainte reiese și faptul că JK nu a avut decât extrem de rar ocazia de a discuta cu colegi din vest. Părțile vulnerabile ale lucrării pot fi parțial explicate prin faptul că în cei zece ani care s-au scurs de la încheierea manuscrisului până la apariția lucrării au apărut o serie de studii asupra depozitelor și interpretării lor, care lui JK nu par să-i fi fost accesibile.

În capitolul privind istoricul cercetării, extrem de sumar (p. 3-5) este citat J. Hampel doar cu un scurt articol în limba franceză (p. 4), nu însă cu lucrarea sa de bază, menționată în bibliografie și, frecvent, și în catalog¹. Pentru cititorul german ar fi fost de citat și volumul lui J. Hampel publicat în limba germană². Situația se repetă în cazul lui P. Reinecke³ care este citat doar cu lucrările în limba maghiară (p. 4, nota 20).

Pentru interpretarea depozitelor autorul citează studii recente și importante, prelucrarea lor târzie explicând, foarte probabil, contradicțiile din text. Astfel, este menționată posibilitatea existenței unor vase de lemn la p. 6 (Medvež'e, nr. 84) și a altor „materiale organice... (lemn, stofă, piele)”, iar piesele din depozitul de la Činadiovo II erau împachetate în fân (p. 78, nr. 29), pentru ca în p. 7 să remarce că „despre

¹ J. Hampel, *A bronzkor emlékei magyarhónban I-III*, Budapest, 1886-1896.

² Idem, *Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn*, Budapest, 1887.

³ P. Reinecke, *Studien zur Chronologie des ungarländischen Bronzealters. Prähistorisches aus Ungarn und den Nachbarländern* (Supliment la *Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn*) vol. 1, caiet 1, 1901, p. 1-40, pl. I-X.